

ANALIZE

PIŠE:
Petar Ivanović
ministar poljoprivrede
i ruralnog razvoja

“Što ćemo s ovim deficitom? Kako da se razvijamo kad uvozimo ovo-liko?” dobaci neko dok sam čekao u redu da platim svježije iscijedeni sok. I dok se miris šumskih jagoda iz Kolašina miješao sa mirisom paradajza iz Grblja, pomislih da nije ni čudo što su ljudi zbunjeni kada svakog dana čitaju izjave omiljenih poljoprivrednih proizvođača pojedinih medija, komentare nevladinih organizacija i opozicionih poslanika o “strahotama” deficita. Ali, i pored golemih kritika i ogromnih prilika koje vide u domaćoj proizvodnji svega što uvozimo, kritičari nikako da se odvaže i započnu sopstveni biznis i proizvedu po nižoj cijeni makar dio toga što uvozimo. Jer ekonomija nije glupa.

DEFICIT I RAZVOJ

Ako je deficit tako strašan i ako od njega zavisi ekonomski razvoj, onda mora da nije postojao u godinama kada se Crna Gora brže razvijala. Mora da je tada Crna Gora imala suficit. Jer, kako bi se drugačije mogla razvijati? To je logično objašnjenje, pomislih, dok sam plaćao račun. Međutim, kada sam po dolasku u kancelariju razgrnuo pačinu sa statističkih godišnjaka posljednjih pedeset godina, podaci su neumoljivo pokazali da je od II svjetskog rata do danas Crna Gora gotovo stalno u deficitu. Bez obzira na veličinu deficita, bilo je godina u kojima se razvijala brže ili sporije. Suficit sam pronašao samo u nekoliko godina i to

MIT O DEFICITU

I pored golemih kritika i ogromnih prilika koje vide u domaćoj proizvodnji svega što uvozimo, kritičari nikako da se odvaže i započnu sopstveni biznis i proizvedu po nižoj cijeni makar dio toga što uvozimo

pod uslovom da nijesam računao razmjenu robe i usluga Crne Gore i tadašnjih republika bivše Jugoslavije. Dakle, jasno je da između veličine deficita i ekonomskog rasta i razvoja nema direktne veze.

A kako uopšte nastaje deficit? Juče sam za 50€ kupio paket vina i izvezao ga za Rusiju. Monstat je pažljivo zabilježio izvoz od 50€. Umjesto da uzmem novac, odlučio sam da za 50€ u Rusiji kupim kavijar koji sam prodao firmi u Crnoj Gori za 100€. Monstat je pažljivo zabilježio uvoz od 100€. Očigledno je da sam zaradio. Sada za 100€ mogu da kupim dva paketa vina, da ih ponovo izvezem za Rusiju, kupim kavijar i ponovo prodam za 200€. Ali, što ja više zarađujem izvozeći vino i prodajući kavijar, to Monstat evidentira veću razliku između izvoza i uvoza. Izgleda da ono što je dobro za mene, što predstavlja moju zaradu, nije dobro za Crnu Goru, jer predstavlja njen deficit.

Ako bismo govorili o umjetnosti, fizici ili sportu, bilo bi normalno da citiramo najbolje umjetnike, fizičare ili sportiste. Smijemo li isto učiniti i kada govorimo o ekonomiji? Jedan od najvećih ekonomista svijeta Mjuri Rotband kazao je: “Više je gluposti napisano o spoljnotrgovinskom deficitu nego bukvalno o bilo kom drugom ekonomskom pojmu. To je prouzrokovano činjenicom da u svojim analizama ekonomisti koji su govorili o deficitu nijesu uzimali pojedinačne bilanse, već su koristili zamagljujući, holistički koncept nacionalnog trgovinskog bilansa, koji nije imao nikakve veze sa pojedinačnim bilansima”.

Sličnog mišljenja je bio

i Ludvig Mises: “Dok pojedinačni bilansi precizno govore o socijalnoj poziciji svakog pojedinca, grupni bilansi ne otkrivaju mnogo. Oni ne govore ništa o međusobnim vezama”.

DEFICIT NIJE DUG

U javnosti se često deficit miješa sa dugom, mada su u pitanju potpuno različite kategorije. Dug pokazuje koliko nekom moramo da platimo, a deficit samo pokazuje da se više novca po osnovu uvoza robe i usluga odliči iz Crne Gore nego što se u istom periodu preliči u Crnu Goru po osnovu izvoza naše robe i usluga. Kakva je korist od ovog podatka? Nikakva! Ovaj podatak ne služi ničemu. Ne postoji niti jedan proizvođač u Crnoj Gori koji će zbog toga što postoji spoljnotrgovinski deficit

Konkurentan proizvod se ne pravi pričom i komentarima, već znanjem, vještinama, novim tehnologijama i radom. Upravo to govorim poljoprivrednim proizvođačima. Stalno ih izazivam da proizvedu najbolje mlijeko, sir, voće, povrće, vino, maslinovo ulje, med... Najbolje na svijetu! Ne zbog deficita ili suficita, već zbog njihovog profita. Jer za kvalitetnim proizvodima uvijek postoji tražnja

započeti proizvodnju bilo čega. Naprotiv, motiv za proizvodnju biće isključivo zarada. Ako napravi proizvod za kojim postoji tražnja i van Crne Gore, takav proizvođač neće izvoziti da bi smanjio spoljnotrgovinski deficit, već da bi zaradio novac. S druge strane, proizvodi koji se uvoze se plaćaju. Ako uvoznik nema para ili njegovi kupci neće da kupe uvozne proizvode, neće ih ni uvoziti.

U svim ovim transakcijama niko nikome ne daje ništa besplatno. Ako je deficit bitan za Crnu Goru, zašto ne bi bio bitan za regione ili gradove unutar Crne Gore?

Kakvu politiku treba da primijeni Žabljak ako ima spoljnotrgovinski deficit sa Podgoricom? Ili šta da preduzme Zabjelo, ako ima spoljnotrgovinski deficit sa Maslinom? Ili ako biznisi iz Bašičeve ulice imaju deficit u odnosu na biznise iz Hercegovačke ulice, šta da rade?

Zamislimo sada da zaustavimo uvoz. Prodavnice su prepune proizvoda napravljenih u Crnoj Gori, ali neke niko neće da kupi. A da ih kupe iz patriotizma? Ne, ekonomski patriotizam ne postoji. Niko ne daje svoj novac za nešto što mu se ne dopada. Upravo ta činjenica da kupac neće da da novac za nešto što mu se ne sviđa predstavlja signal vlasniku prodavnice da više ne naručuje takve proizvode, kao što proizvodi koji se uvoze i prodaju u Crnoj Gori po određenoj cijeni daju signal nekom domaćem proizvođaču da pokuša da napravi isti proizvod, približno istog kvaliteta, po nižoj cijeni. Ako to uspije, vlasnik prodavnice neće imati potrebu da takve proizvode uvozi, jer mu se više isplati da

ih nabavlja po nižoj cijeni u Crnoj Gori i tako zaradi više.

SIGNALI TRŽIŠTA

To znači da ni vlasnici prodavnica nijesu ekonomske patriote. Kao što svaki kupac gleda sopstveni interes i nastoji da proizvod kupi po najnižoj cijeni, tako i vlasnici prodavnica gledaju svoj interes i nastoje da proizvode nabave po najnižim cijenama. Ove signale daje tržište. Zato je ono važno. Ako ugasimo tržište, ugasili smo sistem prenosa signala! A kada nema signala, nema reakcija proizvođača.

Većina kada govori o spoljnotrgovinskom deficitu misli samo na robu. Međutim, pored švajcarske čokolade, italijanskih cipela, danskog namještaja, hrvatskog deterdženta, srbijanskog mlijeka, francuskog vina, njemačkih automobila, grčkih maslina, kineske svile, japanskih televizora, holandskog cvijeća... u crnogorski deficit ulaze i plate raznih savjetnika koji nijesu iz Crne Gore. Zato naš izazov nije samo da napravimo konkurentnu robu, već i usluge. Dakle, do kada ćemo uvoziti pojedine proizvode? Sve dok ne napravimo bolje i jeftinije u Crnoj Gori. Konkurentan proizvod se ne pravi pričom i komentarima, već znanjem, vještinama, novim tehnologijama i radom. Upravo to govorim poljoprivrednim proizvođačima. Stalno ih izazivam da proizvedu najbolje mlijeko, sir, voće, povrće, vino, maslinovo ulje, med... Najbolje na svijetu! Ne zbog deficita ili suficita, već zbog njihovog profita. Jer za kvalitetnim proizvodima uvijek postoji tražnja.